

УДК 293.21

Орловський Д.І.¹, Ємельяненко Є.О.²

¹студ. гр. РТ-812м НУ «Запорізька політехніка»

²канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ЛИТОВСЬКЕ ЯЗИЧНИЦТВО

Литовське язичництво – це політеїстична релігійна система, яка була поширена в Литві та інших балтійських країнах до приходу християнства. Ця релігія була тісно пов'язана з природою, місцевими звичаями та традиціями. Чинники формування литовського язичництва На формування литовських релігійних вірувань впливали різні фактори: географічні, міфологічні, соціальні тощо.

Географічні умови та оточення можуть відігравати важливу роль у формуванні релігійних систем. У випадку литовського язичництва цей фактор може бути пояснений географічним положенням Литви та її оточення. Литва розташована на перетині багатьох культурних та торгових маршрутів, а також на кордоні між слов'янським та німецьким світом, а відповідно стає важливим фактором переплетення релігійної творчості на цих землях. Оточена лісами та болотами, Литва була географічно ізольована від сусідніх земель та культур, що створило сприятливе середовище для розвитку унікальних релігійних традицій та практик. Яскравим прикладом впливу географічного чинника, є інтерпретація густих лісів («святих гаїв»), як житла для пантеону богів. Наявність масштабних лісів (які здавалися небезпечними для древніх людей) біля Литви впливало сприйняття їх місцевими народами, як місць наявності потойбічної енергії. Зважаючи на велику кількість запасів прісної води, логічне те важливе місце, яке вона займала в міфології краю. Джерелам поклонялися – вони вважалися святими. Річка розглядалася як місце що є розділом між життям та смертю. Якщо поселення розташовувалося біля річки, померлих ховали на іншому березі річки. Чистота води асоціювалася зі святістю.

Міфологія може бути одним із ключових факторів, що визначають формування релігійної системи. Литовська міфологія являє собою багату та різноманітну систему вірувань, пов'язаних з природою, тваринним світом та містичними істотами. Розповіді, пісні та легенди такого роду описують закони природи та такі природні процеси, як зміна пори року, зв'язок природи та людини, тощо. Природа часто описується з погляду родини: в одному центральному образі (що зустрічається у багатьох піснях та казках) сонце називається матір'ю, місяць – батьком, а зірки – сестрами людей. Одним з найважливіших міфів є міф про бога Перкунаса. Цей бог був пов'язаний з громом, блискавкою та небом. Литовці вірили, що Перкунас бореться із злом та захищає їх від нього. Цей міф мав велике значення для литовців, бо грім та блискавки викликає у людини ірраціональний страх. Перкунас, як бог, який контролює ці явища, допомагав їм подолати свій страх і почувати себе захищенішими. Інший важливий міф пов'язаний із богинею Жеміне (*Žemėlė*). Жеміна була богинею землі, фертильності та родючості. Литовці вважали, що вона відповідає за врожай та благополуччя на фермах. Її міф мав велике значення для сільського населення, яке залежало від землеробства виживання. Також варто згадати міф про бога Медейна (*Medeina*), який був пов'язаний із лісами та дику природою. Литовці вірили, що він захищає їх від небезпечних тварин та допомагає їм вижити у дикій природі.

У традиційній литовській громаді була чітка ієрархія, яка визначала статус та роль кожного члена громади. Багаті та впливові люди могли мати своїх власних божественних покровителів, які допомагали їм у досягненні своїх цілей та у підвищенні їхнього статусу в суспільстві. У давньолитовському суспільстві виділялися чотири основні прошарки людей: жриці та жерці (*kriviai*), дворяни (*bajorai*), селяни (*valstiečiai*) та раби (*vergai*). Залежно від місця людини в ієрархії визначалися і ключові божества для його прошарку: На вершині ієрархії стояли найвищі боги, яким поклонялися всі верстви суспільства. Це були боги, які контролювали важливі природні явища, такі як грім, блискавки, дощ тощо (Перкунас, Жеміна). Обидва бога були важливими для виживання суспільства та контролювали природні явища, які були необхідні для землеробства та життя людей, тому саме до цих богів звертався верховний прошарок жерців. Наступний прошарок включав богів, які були пов'язані з життям людей. Дворяни, які перебували наступному рівні ієрархії, мали доступом до більш простих форм звернень до богів. Вони поклонялися богам, які були пов'язані із землею та врожаєм, а також богам, які були пов'язані з війною та полюванням. Селяни та раби мали ще простіші форми культу і зверталися до богів, які відповідали за їхнє повсякденне життя – боги, які контролювали шлюби, народження дітей, здоров'я тощо. Серед цих богів можна відзначити Лайму, богиню долі та щастя, і Патрімпас (*Potrimpas*), бога шлюбу та народження дітей. Нижній шар ієрархії включав богів, які були пов'язані зі світом злочинців та магічними практиками.

Серед цих богів можна відзначити Велінас, бога смерті, і Рагану (Ragana), богиню магії та чаклунства.

Варто звернутись до розгляду компонентів міфо-релігійної системи литовського язичництва. Будь-яке релігійне вірування складається з певного набору компонентів, які в результаті перетворюють релігію в повноцінну систему, що регулює життя давньолитовського суспільства. Першим компонентом литовського язичництва є боги та богині, які грали важливу роль у цій релігії. Боги і богині були пов'язані з різними аспектами життя, включаючи природні стихії, худобу, сімейне життя та здоров'я. Наприклад, бог Перкунас був богом грому, блискавок та дощу, а богиня Лайма була покровителькою долі, удачі, щастя та здоров'я. Бог Патрімпас був пов'язаний з народженням та захистом дітей, а богиня Жьоміна була богинею місяця та родючості. Литовці також вірили, що боги та богині допомагають їм у військових справах. Вони поклонялися богу Перкунасу, якому було присвячено багато обрядів та церемоній, щоб забезпечити захист від ворогів. Богиня Лайма, богиня долі та удачі, також була важливим божеством у військових діях. Другим компонентом литовського язичництва є міфи та легенди, які пов'язували богів та богинь з різними явищами природи та життя. Міфи та легенди описували боротьбу богів між собою, їхні стосунки та ролі в житті людей. Вони допомагали людям розуміти світ навколо них та свою роль у цьому світі. Наприклад, міф про бога Перкунаса описує його боротьбу з демоном Велінасом, який вкрав золоте сонце. Перкунас зрештою перемагає демона і повертає сонце на своє місце. Цей міф допомагав людям пояснити, чому грім і блискавки відбуваються на небі. Третім компонентом литовського язичництва є обряди та церемонії, які пов'язували богів та богинь. Обряди та церемонії у литовському язичництві були невід'ємною частиною релігійної системи. Вони були спрямовані на зміцнення зв'язку між богами та людьми, а також на отримання прихильності богів та захисту від зла. Обряди могли проводитися як на честь окремого бога, так і на честь кількох богів одночасно. Ще один відомий обряд у литовському язичництві – це Жемін, який проводився на честь богині Жеміні (*Žemėlė*). Під час цього обряду люди збирали перші врожаї та приносили їх у жертву богині. Відвідування нового врожаю та співи пісень були також важливими елементами цього обряду. Крім того, у литовському язичництві були також обряди, пов'язані з народженням, шлюбом та смертю. Наприклад, обряди з народження дитини включали купання дитини в річці, що символізувало очищення і новий початок життя.

Таким чином, міфи та легенди, обряди та церемонії є основними компонентами міфо-релігійної системи литовського язичництва. Вони пов'язували богів і людей, допомагали пояснити навколишній світ і розуміти свою роль у цьому світі. На формування литовського язичництва також мали великий вплив географічні (ліси, вода), міфологічне (розуміння світу) та соціальні фактори (ієрархія суспільства), що визначають контекст міфотворчості.